

GOSPODAR-SKI LIST

Uredništvo in uprava Maribor, Slomškov trg št. 20

IZHAJA VSAKEGA PRVEGA V MESECU
Cena inseratom po dogovoru
CENA: 100 Din letno, inozemstvo 200 Din
V POUK IN ZABAVO

Podobe iz gospodarske krize.

Kakor se razvija film pred gledalci v kino-predstavi, se vrstijo pred našimi očmi slike o razvoju gospodarske in denarne krize v posameznih državah. Nekatere slike kažejo nekako olajšanje in zboljšanje, druge pa dalje trajajoče slabo stanje in celo poslabšanje. Oglejmo si nekoliko teh podob!

V Angliji in Franciji.

Pretekli mesec je angleški finančni minister obvestil parlament o pojavih zboljšanja gospodarskega položaja ter ga vzradostil z vestjo, da so angleške državne finance v tako ugodnem stanju kakor že dolgo ne. Za proračunsko leto 1934-35 so izdatki določeni v znesku 698,124.000 funtov šterlingov, dohodki pa v znesku 727,200.000 funtov, torej ostane presežek dohodkov v znesku 29,100.000 funtov, največji v teku 10 let. Vsled tega bo mogoče znižati od 1. januarja 1935 nekatere davke, in med njimi dohodnino in davek na avtomobile in motorna vozila, ter 1. 1931 vpeljano znižanje uradniških plač zmanjšati na polovico. Obenem se bo ukinito zmanjšanje podpore brezposelnim ter se bo z javnimi deli zaposlilo veliko število doslej brezposelnih. — Slično zboljšanje finančnega in gospodarskega položaja je tudi zabeležiti v Franciji. Vlada namerava znižati dohodninski davek s 36 na 20%, davek na vrednostne papirje pa s 17 na 12 ali celo na 10%. Ta davčna reforma bo blagodejno vplivala na gospodarsko življenje.

V Jugoslaviji.

V proračunskih letih (od 1. aprila do zadnjega marca) 1932/33 in 1933/34 so znašali državni dohodki v milijonih dinarjih:

	1932/33	1933/34	razlika
neposr. davki	1.787.4	2.092.0	+ 304.6
trošarina	834.2	757.5	— 76.7
takse	903.1	819.2	— 83.9
carine	693.5	634.1	— 59.4
mon. (presež.)	1.509.0	1.550.8	+ 41.8
razni dohodki	88.8	105.9	+ 17.1
	5.816.0	5.959.5	+ 143.5

V lanskem proračunskem letu (od 1. aprila 1933 do 31. marca 1934) so znašali državni dohodki 5 milijard 959 in pol milijona, bili so torej za 143 in pol milijona višji nego v proračunskem letu 1932/33, vendar pa so bili za 495 milijonov manjši nego je bilo predvideno v proračunu.

Kar se tiče državnih podjetij, je njihov položaj zelo neenoten. Rečna

plovba je slej ko prej pasivna, tudi poštna hranilnica, pošte, gozdovi, zlasti pa rudniki niso dosegli v svojem donosu proračuna. Podobno velja tudi za državni tiskarni, ki sta v upravi prosvetnega ministrstva.

Skupno so državna gospodarska podjetja imela čistega presežka 477.64 milijonov Din pri dohodkih 3277.0 milijonov Din (proračun 3983.7 mil. Din) in izdatkih 2799.3 mil. D (proračun 3448.4 mil. Din). Presežek je znašal 477.6 mil. Din, po proračunu pa bi moral znašati 353.25 mil. Din.

Denarni zavodi pod državno zaščito.

Posvetovalni odbor za denarstvo je začel s pregledovanjem bank, ki so na podlagi uredb iz novembra lani zaprosile za nadaljnji odlog plačil, odnosno sanacijo. Nekateri člani odbora so bili tudi v Ljubljani in so pregledali položaj pri v pošte prihajajočih ljubljanskih zavodih. Seveda je to delo težko in so zaenkrat na vrsti veliki zavodi, o katerih je večina odbora mnenja, da je treba za vsak zavod uvesti posebne ukrepe. Glede manjših zavodov bodo tudi potrebni še pregledi, vendar se bo pri njih dalo uveljaviti splošne ukrepe, ki bodo lahko veljali za cele skupine.

Beogradski dnevnik »Politika« je objavil članek o denarnih zavodih, ki jih je treba ozdraviti, odnosno spraviti v redno poslovanje. Po novi uredbi za zaščito denarnih zavodov je zaprosilo z zaščito 144 denarnih zavodov; od teh zahteva 8 izvenkonkurzno likvidacijo, 6 sanacijo, ostalih 132 pa odlog plačil. Sanacija naj bi se izvršila s preoblikovanjem dela vlog v delnice in užitnice zavodov. Od vseh 144 zavodov ima bilančno svoto nad 100 milijonov Din 10, ostalih 134 pa manj. Od teh 10 je 8 bank in 2 mestni hranilnici. 6 zavodov ima sedež v Zagrebu, 3 v Ljubljani in 1 v Pančevu. Kmetijski dolgovni, za katere velja moratorij, tvorijo pri velikih zavodih z bilančno svoto nad 1 milijon Din eno šestino vseh terjatev, pri ostalih bankah znašajo povprečno 55, pri posameznih zavodih pa ta odstotek naraste do 80 in 90%. Toda banke niso bile prizadete samo radi kmetijskih dolžnikov, ampak po trgovcih in obrtnikih, ki imajo atne svote terjatev pri njih. Dolgovni bank znašajo okoli 1 milijardo Din (pri malih zavodih pod 100 mil. Din bilančne svote), od tega so 60% vlagatelji, 28 ostali upniki, večinoma denarni zavodi in 12% reeskont.

Z ozirom na določila uredb glede izvzetja vlagateljev, odnosno upnikov do

10.000 Din, je omeniti, da tvorijo ti vlagatelji pri hranilnih knjižicah 1 šestino vseh terjatev, pri tekočih računih pa približno 1 desetino.

Imetja ljudi se prodajajo v brezcenje.

»Trgovski list« v Ljubljani piše: »Pri nas se vedno bolj množijo pritožbe, da se na dražbah prodaja živina in blago za tako nizko ceno, da je dolžnik dostikrat gospodarsko docela uničen. Tako se je poročalo na zadnji občni seji naše zbornice, da se je trgovcu prodalo za 12.000 Din ocenjeno blago za 3000 Din. Znani so nam primeri, ko se je kmetovalcu prodala lepa živina na javni dražbi za tako nizko ceno, da je dobil od vola po 1 Din od 1 kg žive teže. Neki ubogi vdovi se je vse njeno imetje, ki je bilo vredno nad 7000 Din, prodalo na dražbi za 1500 Din, eno uro kasneje pa so kupci prodali naprej to blago z dobičkom 1000 Din. Podobne pritožbe prihajajo iz vseh krajev in je vedno več ljudi, ki izkoriščajo bedo našega ljudstva.«

NOVICE

Tudi v mariborski okolici je začelo goreti. Preteklo nedeljo so kar trije požari nastali v mariborski okolici. Na nekdanj Golobovi sedaj Tomšičevi kmetiji v Počehovi je zgorela viničarija. Škode je okoli 20.000 Din. Isti večer je gorelo v Studencih pri posestniku Blažiču v Kralja Matjaža ulici. Okoli 11. ure ponoči so se splazili od zadaj v dvoriščno poslopje kurji tatovi, ki so podavili in zaklali več kokoši, in ko jih je neka stara ženica, ki stanuje v dotični hiši, pregnala, je naenkrat začelo goreti in je pogorelo celo gospodarsko poslopje. Tat je iz maščevanja, da ni mogel odnesti kokoši, zažgal. Škode je okoli 5000 Din. V Vrčičah je zgorela viničarija Maksa Paskola z večjo zalogo lepe krme. Tu ni bilo nič zavarovano. Sumi se, da je zažgala hudobna roka. Viničarija je bila novo urejena. Pri Tomšiču in Blažiču je škoda približno krita z zavarovalnino.

Gospodarsko poslopje je pogorelo v Studencih pri Mariboru dne 21. maja ob eni uri v noči posestniku Senekoviču v ulici Ob obrežju. Poginilo je več živine. Dve kravi so morale doklati. Škoda 70.000 Din.

Smrtna nesreča ob priliki šolskega izleta. Ob priliki majniškega šolskega izleta je smrtno ponesrečila v Logarski dolini Marženka Grossmann, dijakinja III. letnika učiteljskega v Maribo-

ru. Mlado gospico je smrtno zadel pri fotografiranju v glavo hloď, katerega je nepredvidoma prinesla voda. Ob isti priliki je isto bruno zlomilo nogo dijakinja Mileni Kocuvan.

Utonil v Dravi. Dne 21. maja je utonil v Dravi med Mariborom in Mariborskim otokom 23letni pekovski pomočnik Alfred Geiser.

Požari na Ptujskem polju. Dne 15. t. m. proti večeru je oznanil ognjeni sij nad Ptujsko goro večji požar. Požar je zajel domačijo posestnika Šegule. V veliki nevarnosti sta bila cerkev in župnišče. Domačinom in gasilcem gre zasluga, da se požar ni razširil. Škoda znaša 60.000 Din, a seve ni krita z zavarovalnino. — Posestniku Juriju Fišerju v Sitežu je pogorela klet in znaša škoda 2000 Din. — V Preradu pri Sv. Lovrencu v Slov. gor. je zgorela posestniku Juriju Draksiju s slamo krita koča. Deloma z zavarovalnino krita škoda je cenjena na 8000 Din.

Ponovni številni požari na Dravskem polju. V Račah je uničil dne 18. maja ogenj gospodarsko poslopje posestnika Ivana Štanglerja, ki prebiva v Braunšvajgu pri Račah. Škoda 30 tisoč Din. V pozni noči sta pogorela posestniku Francu Šapecu v Selovcu hlev in hiša. Rešili so živino. Škodo cenijo na 90.000 Din. V vasi Jiršovci v župniji Sv. Urbana pri Ptujju je pogorela domačija posestnika ter župana Jožefa Zelenika. Ogenj se je razširil tudi na sosedne vinskičarije Alojzija Petriča ter Alojza Lovreca. Gašenje je bilo onemogočeno zaradi pomanjkanja vode. 60.000 Din znašajoča škoda je krita le deloma z zavarovalnino.

Pes obgrizel fantka. V ptujsko bolnico so pripeljali 10letnega Ivana Habjaniča iz Leskovca v Halozah, ker ga je obgrizel nevarno po celem obrazu popadljiv pes.

Nesreča pri podiranju drevja. Ivan Lubec iz Grajene pri Ptujju je bil zaposlen pri podiranju drevja v gozdu. Po nesreči je padlo nanj drevo in mu je prizadajalo smrtno nevarne notrajne poškodbe.

Padel je po stopnicah in si zlomil tilnik. V Gaberju pri Celju je padel v noči po stopnicah in si je zlomil tilnik 36letni kleparski pomočnik Metod Trebičnik. Radi poškodbe je kmalu izdahnul.

Smrtna nesreča otroka. V Zgornji Bistrici je bila mati Antonija Vidmar na delu v tovarni. Dveletno Anico je čuval doma njen slaboumni brat. Ko je nesel stari materi na polje južino, je vzel s seboj otroka. Na povratu se je dekletce igralo ob potoku ter padlo v vodo, ki ga je odnesla v žleb. Nekaj časa je otrok kričal ter se držal za deske žleba, a slednjič ga je voda odnesla in so ga našli mrtvega v zbiralniku.

Strelna zažgala gospodarsko poslopje. Na Viču pri Ljubljani je zanetil udar strele gospodarsko poslopje, last g. R. Zalokerja. Zgorela je tudi 10.000 kg soj. a. Škoda 35.000 Din.

Bogat vlomilski plen. V noči na 19. maja je bil izvršen od neznancev v Trbovljah v cementarno vlom. Vlomilci, katerim so morale biti dobro znane razmere, so se lotili kovčka, v katerem je bil denar za delavske mezde, in so odnesli do 100.000 Din.

Velika železniška nesreča. Dne 21. maja na večer je zavozil pri Slavonskem Brodu vlak v skupino preko železniškega tira se vračajočih kmetov ter je povozil smrtno 4 kmetice.

Ogenj uničil pod. Dne 17. t. m. je začelo goreti v Potoku pri Šmartnem p. Šmarno goro na Kranjskem in je uničil ogenj pod posestniku Francu Benda. Gasilci so ogenj omejili, sicer bi bil pogorel velik del vasi.

Razpečevalci ponarejenih tisočakov pred sodiščem. Dne 16. maja se je vršila v Ljubljani obravnava radi razpečevanja ponarejenih tisočakov, za katero je vladalo v javnosti veliko zanimanje. Na zatožni klopi so bili: Tržačan Armido Basilisco, trgovec v Ljubljani; Albert Besednjak iz Trsta, samski trg. potnik v Ljubljani; Roman Golebiowski, rodom Poljak, oženjen in solastnik tvrdke »Jugoreklama« v Ljubljani; Baraga Ludvik, mehanik v Ljubljani, in Stanko Stupica, trgovec v Šmarju p. Jelšah. Obtožnica pravi, da je naročil Basilisco lani dne 20. avgusta za razširjanje od Gianuzzija v Trstu 100 komadov ponarejenih tisočakov proti zavezi, da mu plača za nje 15.000 Din in mu povrne potovalne stroške iz Trsta v Ljubljano. Besednjak je od Basilisco prevzel 78 komadov ponarejenec ter jih izročil Golebiowskemu, ki je zanje zastavil svoj avtomobil, nakar sta oba, Besednjak in Golebiowski, v času od 1. septembra do 11. oktobra 1933 štirikrat potovala v Zagreb, da bi jih tam spravila v promet. Golebiowski je dalje obtoženemu Baragi izročil za pisalni stroj, vreden 3800 Din, 10 ponarejenih tisočakov. Baraga Ludvik je dne 3. oktobra v Ljubljani izročil Kreditnemu zavodu za trgovino in obrt dva taka falzifikata v plačilo neke obveznosti. Stupica pa je oddal od 8 falzifikatov, ki jih je prejel od Golebiowskega za 1000 Din in 700 lir, enega na pošti v Šmarju pri Jelšah, drugega pri Haselbachu v Celju, tretjega pa pri tvrdki Kiffmann v Mariboru. Po dolgotrajnih govorih in dolgem posvetovanju je bila razglašena naslednja rabsodba: Basilisco Armido na 3 leta robije; Besednjak Albert na 3 leta robije; Golebiowski na 2½ leta; Baraga Ludvik na 8 mesecev strogega zapore; Stupica St. je bil oproščen. Obsojenim se je štel v kazni preiskovalni zapor.

Priprost ponarejevalec. Pred sodnim senatom v Ljubljani je dajal dne 15. t. m. odgovor radi potvorbe denarja Jan. Pirman iz Pirmanov pri Sv. Vidu nad Cerknico. Kot nadarjen in spreten risar se je lotil lani z najbolj enostavnimi pripomočki potvorbe tisočaka in stotaka. Celo Narodna banka je izjavila o potvorbah, da jih je napravila v risanju večja — vendar ne strokovnjaška roka. Janez je ponaredil dva tisočaka in en stotak ter se je podal lani dne 11. novembra s potvorbami v Ljubljano, da bi jih zamenjal ter predal prometu. Od nekega Bosanca je kupil malenkosti in te je plačal s ponarejenim stotakom. Bosanec mu je dal nazaj 8 pravih 10dinarskih bankovcev. V delikatesni trgovini Javornik je hotel Janez plačati nekaj salame s potvorbo, a so jo prepoznali, poklicali stražnika in ta je Pirmana zasledoval, dokler ga ni prijel. Janezov denar sploh ni bil sposoben za promet in radi tega so ga obsodili le na 12 mesecev strogega zapore.

Smrtna nesreča plezalca. Vladimir Erbežnik, 24letni radijski tehnik, se je

odpeljal dne 17. t. m. na kolesu iz Ljubljane proti Šmarni gori. Kolo je pustil pri kmetu in se je spravil sam nad plezanje na strmi Turnec. Popoldne so ga že našli ljudje globoko pod Turncem s prebito lobanjo in z zlomljeno desno nogo. Smrtni padec je moral biti silovit, ker so se mu med padcem sezuli čevlji. Erbežniku je najbrže spodrsnilo na vsled deževja opolzki skali.

Železniška nesreča na Nemškem. Dne 16. maja opoldne se je pripetila na progi Bremen—Hannover železniška nesreča, ki je zahtevala 3 mrtve, 8 hudo in 25 lažje ranjenih. Smrtno so ponesrečili: strojevodja, kurjač in ženska snažilka. Brzovlak na omenjeni progi je vozil prenaplno preko mesta, katerega so popravljali. Lokomotiva in vsi vagoni so iztirili ter se prevrnili, 2 voza sta začela celo goreti, vendar so se rešili potniki iz njih še pravočasno.

Huda rudarska nesreča v Belgiji. Eksplozija jamskih plinov v belgijskem premogovniku v Lambrechiesu je zahtevala prvotno 50 smrtnih žrtev. Dne 17. maja se je pripetila istotam ponovna huda nesreča. Rešilno moštvo se je podalo v rov, da reši žrtve prve nesreče, a je nastala ponovna eksplozija in je bil takoj celi rov v objemu plamenov. Na mestu nesreče je bilo 20 oseb in so spravili na varno le nekaj hudo opečenih reševalcev, vendar je njihovo stanje zaradi opeklin brezupno. Samo dva člana reševalnega oddelka sta utekla z lažjimi opeklinami ter izjavila, da je ostalo v rovu zaprtih 15 do 20 mož in med temi tudi ravnatelj premogovnika in 4 inženjerji. Da bi rešili v rovu zaprte še žive, ni nobenega upanja.

*

Goljufija pri konjskih dirkah.

Na Poljskem v Varšavi teče velika pravda radi goljufije, ki vzbuja svetovno pozornost. Obtožen je znani posestnik dirkalnih konj, njegovi konjuhi in cela vrsta zasebnikov, ker so dalje časa zmagovali pri dirkah na prav izredno goljufiv način. Družba sleparjev se je posluževala omamljivega strupa, ki se imenuje pantopon, katerega so vbrizgavali manjvrednim konjem. Strup je vplival na živali tako spodbudno, da so dosegle pri dirkanju zmago napram najbolj priznanim dirkačem. Lastniki konj so pobasali v žep ogromne denarne svote. Goljufijo so odkrili živinozdravniki, ker so se od strupa omamljene živali pri dirkanju močno potile in pot je širil izreden ter nenavaden oster duh.

*

Dobičkanosnost Sueškega prekopa.

Gospodarji Sueškega prekopa so danes Angleži, čeravno so ga zgradili Francozi pod vodstvom inženjerja Lessepsa. Prvotne delnice so bile razdeljene med francoske kapitaliste in drugi del je posedal mohamedanski vladar Egipta. Nikdo ni v začetku toliko

spletkaril in rovaril proti Sueškemu prekopu kakor ravno Angleži. Ko so pa videli, da so sueške delnice na višku, so se trudili tako dolgo, da so presentali vladarja Egipta, da jim je ta odstopil svoj delež na delnicah in prevladuje danes angleški kapital v prekopu. Za vsak prevoz skozi kanal plača ladja 6 zlatih frankov od tone, če je naložena z raznim blagom in 3.325 zlatih frankov za parnike brez tovara. 6-tisočtonska ladja plača za prevoz 2000 funtov šterlingov. Prevoznina je tako draga, da vozijo nekatere paroplovne družbe rajši ono dolgo pot krog cele Afrike, samo da si prihranijo prevoznino, ki podraži fižol iz Vzhoda za 15 odstotkov, žito za 12% in riž za 20%. Dohodki Sueškega prekopa so znašali leta 1932 — 834.2 milijona frankov in so padli napram letu 1931 za 137 milijonov. Prevoznina skozi Panamski kanal je za polovico nižja nego pri Suez.

*

Limbuš pri Mariboru. Dne 2. maja t. l. smo spremili k zadnjemu počitku na limbuško pokopališče blago gospo Elizabeto Schigert, soprogo g. Henrika Schigert, oskrbnika posestev na Janževem vrhu pri Limbušu, ki so last g. grofa dr. Merana, ki je po večletnem hudem trpljenju, kljub obilni in vsestranski zdravniški pomoči v starosti 76 let v Vrhovem dolu pri Limbušu za vedno zatisnila trudne oči. Pokojna gospa, ki je letos na tistem v bolniški postelji meseca februarja obhajala svojo zlato poroko, je bila daleč na okoli znana kot velika dobrotnica ubogih. Njen pogreb, katerega je oskrbel »Mestni pogrebni zavod« iz Maribora, je bil veličasten, kar spričuje, kako priljubljena in spoštovana je bila pokojnica. Ob odprtem grobu se je od rajne gospe poslovil v lepih besedah g. duhovni svetnik iz Ruš. Pogreba se je poleg drugih udeležilo tudi Ognjegasno društvo iz Bistrice pri Rušah. Tem in vsem obilnim udeležencem bodi za udeležbo pogreba izrečena prisrčna zahvala. Pokojnici pa želimo večni mir in pokoj in večna luč naj ji sveti! Dobrotni Bog pa naj ji milostno poplača, kar je njeno usmiljeno srce dobrega storilo ubogim ljudem!

Sv. Barbara v Slov. goricah. Dne 8. maja je nam naznanil srednji zvon, da je v pretekli noči Bog poklical k sebi blago ženo in mater štirih malih otrok Karolino Krajnc, rojeno Hinteregger, staro 38 let. Bila je soproga bivšega župana občine Zikarce. Bolehala je več let, začetkom tega leta pa jo je jetika položila na bolniško posteljo, kjer je vdana v voljo božjo trpela hude muke ter večkrat sprejela sv. popotnico. Upala in želela je, da bi še živela za otroke in za moža, a Vsegamogočni je odločil drugače. Zadnje njene besede, ki jih je rekla svojcem, so bile: »Molite! Molite! Molite!« Pred tremi tedni je povabila prijatelje z Dravskega polja na obisk na dan Kristusovega Vnebohoda; ko so prišli, so jo našli na mrtvaškem odru. Pogreb se je vršil popoldan ob ogromni množici ljudstva. Gotovo nad tisoč jo je spremljalo na zadnji poti. Ni bilo nobeno oko suho, ko so ji pevci doma in na pokopališču zapeli slovo in ko so pogrebeli spustili krsto v jamo. Rajna naj počiva v miru! Možu in otrokom naše sožalje!

Nova vas pri Slov. Bistrici. Tukaj je umrla po daljšem bolehanju na lepem Jerovškovem posestvu Hanika Jerovšek, sestra blagopokojnega ravnatelja Cirilove tiskarne g. dr. Antona Jerovškega. Bila je skromna, delavna, skrbna, velika dobrotnica revežev in je bilo njeno življenje posvečeno službi Bogu in Mariji. Nekaj let sta živeli z njeno že rajno sestro skupaj v lepi hiši v Novi vasi, a po smrti sestre se je preselila Hanika na od rajnega monsignora zgrajeni novi dom tik prvotne Jerovškovine. Dobra Hanika je imela vsega dovolj, le zdravja se ni veselila in jo je mučila bolehnost, katero je prenašala vdana v božjo voljo, dolga leta. Od vzgledne Jerovškove rodbine v Novi vasi se raduje mladeniškega življenja samo še dobri Hanikin nečak Hanzek, ki služi vojake in kateremu doma gospodari in gospodinja njegova mati vdova. Blagopokojno Haniko so izročili materi zemlji poleg njene očeta, matere, dveh bratov, ene sestre in enega nečaka na domačem mirodvoru v Slov. Bistrici v soboto dne 19. t. m. ob obilni udeležbi sofaranov, sorodnikov ter znancev. Dobra Hanika, uživaj zasluženi pokoj, nečaku in njegovi materi naše sožalje!

Velika Nedelja. Smrtna nesreča triletnega otroka. V ponedeljek dne 16. maja je utonil triletni otrok Ivan Pfeifer iz Šarinja. Šel je z materjo na delo v gorice. Kmalu se jej je izgubil izpred oči. Dokaj hitro ga je mati pogrešila. Ker ga ni mogla najti, je naprosila druge, da so ji pri iskanju pomagali. Našli so ga šele popoldne po dolgotrajnem iskanju v neki kadi, ki je bila le deloma napolnjena s prav mehkim apnom, nad katerim je stala voda. Otrok se je tu igral, se prevagal in padel z glavo naprej v ozko kad. Pomagati si ni mogel, ker se ni mogel obrniti. Umrl je na zadušenju v tej apneni vodi. — Isti dan je stopila v zakon nečakinja našega g. dekana Micika Horvatova s svojim izvoljencem Ivanom Hanželičem, posestniškim sinom iz Hardeka pri Ormožu. Pri tej priliki so darovali veseli gostje za knjižnico prosvetnega društva »Mir« 122.50 Din. Bog jim povrni, mladoporočencema pa želimo mnogo sreče in obilo božjega blagoslova. — Katoliško izobraževalno društvo »Mir« je prejelo od veleč. g. dr. La-starca 50 Din za novooživotvorjeno knjižnico. Bog plačaj! Druge pa prosimo posnemanja! Za ta dobljeni denar se je nabavilo nekaj novih knjig, ki so že tudi na razpolago v dvorani Društvenega doma.

Velika Nedelja. Tukaj sta bila poročena dne 14. t. m. Hanželič Ivan, posestnikov sin iz Hardeka pri Ormožu, in Horvat Marica, posestnikova hči iz Cvetkovec pri Sv. Lenartu pri Veliki Nedelji. Poročal je nevestin srič, dekan. Friderik Horvat, poročno mašo je pel ženin brat, celjski profesor dr. R. Hanželič. Bog daj srečo in Kraljica Majniška!

Novacerkev pri Vojniku. Še ni dolgo, ko smo slavili 90letnico Franca Jankoviča, očeta pred meseci umrlega mariborskega zdravnika g. dr. F. Jankoviča. Obče znani ter priljubljeni stari očka Jankovič je te dni preminul v Novicerkvi pri Vojniku v izredni starosti 91 let. Pravi slovenski korenini svetila večna luč!

Sv. Rupert nad Laškim. Nič ni več slišati o Sv. Rupertu, me je zadnjič podražil sosed iz Kalobja; ali ste vsi Rupertčani umrli, ali pa ležite bolani v postelji? Skoro imaš prav, sem mu odgovoril. Sicer še živimo in zlasti naša mladna nič ne kaže, da bi hotela v krtovo deželo; res pa je, da so nas v javnosti izbrisali iz seznama živih: našo veliko župnijo so ob razmejitvi občin raztrgali na vse dele sveta. Drugo zapostavljanje nas je zadelo, ko je ob-

last iz naše trirazredne šole odvzela dva učitelja in nam pustila le eno učiteljico; ni mogče, da bi ena sama oseba obvladala tri razrede z več kot 170 šolarji. Listi so poročali, da je bil za Sv. Rupert nastavljen neki g. učitelj s soprogo učiteljico, a sliši se, da ne pride v ta hriboviti kraj. — Dne 15. maja smo pokopali posestnika Janeza Pavliča iz Sv. Petra. Živel je v skromnih razmerah, zapustil vdovo z 9 večinoma nepreskrbljenimi otroci. Naj počiva v miru! — Dne 25. marca je umrl v celjski bolnišnici Bonaventura Zajc, mladenič iz Sv. Ruperta kot žrtev ponočne nesreče. Naj v miru počiva!

Marija Gradec pri Laškem. Dne 24. aprila je naš občinski odbor sklepal o proračunu za proračunsko leto, ki se začne 1. aprila 1934 in traja do 31. marca 1935. Stroški znašajo 147.081 Din, istotako tudi dohodki. Doklade se bodo pobirale v isti višini kakor lansko leto, namreč 140% na neposredne državne davke. 150 D od hl vna. Znižala pa se je pasja taksa od 25 na 10 Din. Med stroški zavzema največjo postavko šolstvo okrog 57.000 Din in ubožni zklad okrog 25.000 Din. Tudi za obnovitev mostu, oziroma brvi čez Savinjo v Šmarjeti se je postavilo v proračun 4000 Din. Za ceste je postavka 10.000 Din. Po ministrski uredbi od 9. septembra lanskega leta se je občini priključila katastralna občina Sv. Peter; s tem pa je tudi občina prevzela 7 km dolgo bivšo okrajno cesto od Bezgovja proti Sv. Rupertu, tako da mora sedaj občina oskrbovati celo nekdanjo okrajno cesto, ki se odcepi v Lahomnem od banovinske ceste Jurklošter—Laško, proti Sv. Rupertu v dolžini 12 km. Cesto Lahomno—Sv. Rupert je že leta 1922 prevzel okrajni zastop, a je sedaj zopet padla v breme občini. Občinskemu odboru se je posrečilo sestaviti proračun tako, da se doklade ne bodo zvišale kakor v nekaterih sosednjih občinah. Z ozirom na težke razmere, v katerih živi naš kmet davkoplačevalec, bo seveda treba misliti, da se doklade znižajo. — Dne 1. maja se je v gozdu pri sekanju drv ponesrečil 29letni Gorišek Fr. iz vasi Vodiško. Na dobljenih poškodbah je v nedeljo dne 6. maja umrl. Bil je bolehen že več let in zelo priden ter miren fant. Naj počiva v miru!

*

Pogled v dobo najvažnejše iznajdbe.

Uvod.

Zahvala za večino iznajdb novejših časov gre po pretežni večini slučaju. Nikakor pa ne smemo z omenjenega stališča presojati iznajdbe brezžičnega brzojava, ki je plod dolgoletnih raziskovanj. Takrat mladi Italijan Guglielmo Marconi je bil oni mož, ki je zaključil trudapolna dela Wilkinga, Zicklerja, Preeceja, Streckerja, Edisona in Brauna.

Vrednosti Marconija nikakor nečemo zmanjšati s trditvijo, da je bil baš on vršilec oporoke nekaterih njegovih duhovitih prednikov, ki so pred njim delovali in učili. Zamisel: brez žice pošiljati po zraku s pomočjo elektrike vesti, je bila tedaj, ko se je rodil Marconi, že stara 21 let.

Kratek življenjepis in prvi poskus.

Marconi se je rodil 25. aprila 1874 v Griffone pri Bologni kot sin bogatega poljedelca. Končal je gimnazijo in vi-

soko šolo v Bologni. Bolojniški profesor Righi, ki je spoznal tehnične zmožnosti mladega Marconija, ga je pregovoril, da se je začel ukvarjati z že znanimi poskusi, katere bi naj nadaljeval te izpopolnil.

Prve poskuse je pričel na očetovem posestvu v Griffone od 1895 do 1897, ki so rodili popolen uspeh. S 23. letom je spoznal Marconi po poznejšem lastnem priznanju, v čem da obstoji bistvo brezžične brzojavke.

Že ob pričetku poskusov je bilo znano Marconiju, kar je trdil leta 1853 Anglež Thomson in je leta 1857 dokazal Nemec Helmholtz, da nastanejo v žicah za brzojavno pošiljko posebni valovi. Ta nauk je bil prvotno le teoretičen. Praktičen dokaz za to je doprinesel Federssen, kateremu je uspelo, da je s pomočjo ogledala to valovanje ujel ter ga predočil.

Nekaj let pozneje je odkril Rus Popov anteno. S tem je bila sicer nadaljna pot zravnana, a poskusi niso bili nič kaj zadovoljivi. Lahko so oddajali valove in jih sprejemali, a le na razdaljo nekaj metrov. Tudi Marconi ni mogel preko omenjene neznatnosti.

Nekega večera je opazoval skozi okno očetove hiše, kako je urezala strela, razdeljena na več vej, v zemljo. Ta prikazen, katero je opazovalo pred njim nešteto oseb, ga je napotila na zamisel: sprejemnik in odpošiljnik za brezžično valovje spojit z zemljo. Dobrih 48 ur za tem je dokazal Marconi s poskusom, da je razdaljo brezžične pošiljke stokrat povečal, ako je spojil eden konec aparata za izžarevanje valov z anteno, drugega pa z zemljo.

Raziskovanje brezžičnega brzojava po Marconijevem načinu je bilo v omejenih prostorih očetove hiše nemogoče. Tudi posest Griffone ni bila ugodna radi dreves in poslopij, ki so ovirala širjenje električnih valov. Marconiju je priskočil na pomoč srečen slučaj.

Ob angleški obali.

Angleška obal, polna zalivov in zarez, je bila obdana od razsvetljenih ladij. Te ladje-svetilke so bile neprestana in velika skrb Angležev, ker so bile v slučaju neviht povsem odrezane od celine. Glavni inženier angleške brzojavne oblasti Preece se je trudil nekaj let, da bi zvezal svetilne ladje brez kablja s kopno zemljo. Zveza mu je uspela na ta način: Napel je dve sporedni žici, kojih konci so segali v morje in so predstavljali strnjene kroge. Če je pošiljal po eni žici neprestani električni tok, je povzročala ta pošiljka potom indukcije v drugi žici električne sunke. Na ta način je Preeceju uspelo že leta 1892, da je dosegel brzojavno zvezo med točkama Penarth in Flatholme, a preko te razdalje ni mogel. Razven tega je še bil »priklic« na baš kar opisani način zelo težaven.

Profesor Righi je tedaj 23letnega Marconija poučil o Preecejevih poskusih. Marconi je pisal Preeceju o svoji lastni iznajdbi in je prosil Angleža, naj mu dovoli, da bo zvezal on Penarth in Flat-

holm brezžičnim potom po svojem načinu. Anglež je sprejel ponudbo od povsem neznanega ter mladega italijanskega visokošolca.

V začetku aprila 1897 je zapustil Marconi Bologno in se je odpeljal na Angleško.

Eno dobro uro od kopališča Penarth se dviga iz morja 20 m visoka skala z imenom Lavernock Point. Na to skalo je postavil Preece 30 m visok jambor, ki je bil podprt z železnimi vrmi. Zgornji konec jambora je bil kronan od 2 m visokega in 1 m širokega klobuka iz cinka. Od tega klobuka je vodila izolirana bakrena žica do vzožja jambora do enega pola ali tečaja sprejemnika.

Pet kilometrov proč, na sredini Bristolkega kanala, je bil zapuščen otočič Flatholme, kamor so postavili oddajno napravo. V leseni kolibi, skozi koje špranje je piskal veter, na mizi je stal induktor, kojega preskok isker je znašal 25 cm, kojega kovinasti krogli sta merili v premeru 10 cm in se ju je lahko zblížalo na 2mm. Vse naprave so bile po možnosti enostavne, a postavljene na najboljšem poskusnem prostoru ter ozemlju.

S poskusi so pričeli dne 10. maja leta 1897. Najprej so položili preko skal 2 km dolgi žici, da bi ustvarili po Preecejevem načinu zvezo, kar je tudi kmalu uspelo.

Dne 11. maja je pričel Marconi s svojimi poskusi. Ob vzožju jambora je slonelo pet mož: Marconi, nemški profesor Slaby, Angleži Preece, Gavey in Cooper. Oči vseh so bile uprte na sprejemni aparat. Čakali so uro za uro ... Zastonj. Na znamenje z zastavo s skale Lavernock Point, na katerega so odgovorili iz otočka Flatholme, bi naj začel pošiljati telegrafist brzojavna znamenja ... Oddajal jih je, a nobenega ni bilo mogoče uloviti in pristreči. — Možje so postali brezupni, le Marconi se je smehljaj. Bil je siğuren, da mora poskus uspeti. Marconi je trdil, da so krive neuspeha železne vrvi, ki podpirajo ter držijo jambor. Po njegovem mnenju so sprejemale električno valovanje te vrvi in so ga požirale.

Dne 12. maja so podajšali sprejemno žico za 20 m in so postavili sprejemno napravo ob strani. Opazovalci so sedeli na dveh stopnicah pred aparatom in so čakali ... Nekaj se je zganilo ... Zgledalo je liki znamenje ... Bila je prevara ...

Proti večeru omenjenega dne je nastal silovit vihar in so prekinili poskuse.

Dne 13. maja se je lotil zadeve Marconi. Sprejemno žico so zopet podajšali in sprejemno napravo so odnesli na obalo. Anteno so natančno preiskali. Na ta način je bila sprejemna žica skoraj podvojena — učinek železnih vrvi malodane odstranjen.

Hud veter je pihal od morja. Pet mož je privleklo velik zaboj in se je skril pod njega, da bi bili zavarovani proti viharju. Zastava na skali Lavernock Point je zaplapolala ... skozi meglo je prišel odgovor.

Petorica se je stiskala pod zaboj in oči vseh so bile zasajene v sprejemni aparat ... Minula je ena minuta ... še druga ... in nato se je prikazalo na belem papirju znamenje: tri kratke črte, dolga, tri kratke, dolga ... Pred petorico je nastala črka V ...

Marconi je pogledal na stran, njegove oči so zabliščale in izvil se mu je vzdih: »Ecco (glej)« in nepopisno vznemirjenje se je polastilo vseh opazovalcev. Pred njimi so se kopičila znamenja, prenešana brez glasu ter nevidno z otoka Flatholme po zraku, ki tvori edino zvezo med zemljo ter zvezdami.

Dne 13. maja 1897 je prejela ob vzožju skale Lavernock krst iznajdba, ki je zajela nekaj deset let za tem celotni svet.

S tem je bil položen temelj. Sledila so nadaljnja trudapolna dela, ki so bila spremljana od uspehov ter neuspehov.

Nadaljni uspehi in neuspehi.

Junija 1897 je uspelo, da so premostili brezžičnim potom razdaljo 14,5 km od skale Lavernock Point do Brean Down. Antene so tokrat držali zmaji, katere je gnal veter vedno kvišku. Za tem je sledila cela vrsta neuspešnih poskusov.

Marconi ni bil več osamljen. Nadaljevala sta poskuse tudi nemška profesorja Slaby in Braun. Leta 1898 je znašel Braun zaprti krog valovanja in s to napravo je obhajal brezžični brzojav svoj zmagoslavni pohod.

Leta 1900 je bila zgrajena v Borkumu nemška oddajna postaja. Leta 1902 je poslal Marconi brezžično brzojavko preko Atlantskega Oceana. Leta 1919 so pričeli po Marconijevem navodilu delati s kratkimi valovi in leta 1924 se je vršil prvi brezžični pogovor med Londonom in Avstralijo.

Zaključek.

Preteklo je 37 let od onega pomenljivega dne, odkar je oznanil mladi Marconi z vzklikom: »Ecco ...« novo iznajdbo svetu in s tem se je spremenilo marsikaj. Brezžični brzojav je postal last vseh narodov na svetu. Zemljo obdajajo omrežja valov, ki prodirajo v najbolj oddaljene kraje, v pustinje, na vrhove gor in v pokrajine večnega ledu ...

Leta 1909 je prejel Marconi s profesorjem Braunom Noblovo nagrado. Leta 1918 je postal senator, danes je predsednik italijanske akademije, mož, ki je preobložen s častmi in s premoženjem. Na Marconija se upirajo še danes oči celega sveta. Ko je vprašal Marconija neki Anglež, če je zadovoljen s svojim življenjem, mu je ta odgovoril brez pomisleka: »Da.« — Anglež je še bil nadaljnega mnenja: »Morate pač biti človek brez vsakih želj za bodočnost?« — »Brez želj? Mogoče ... Če bi imel eno željo, bi bila ta, da bi lahko doživljal neprestano trenutek ob vzožju skale Lavernock Point na Angleškem, ko so se prikazala prva brezžična znamenja na papirju. Ta dogodek je bil višek veselja v mojem življenju.«